

Slovenščina v semeniščih.

Povestne črtice. — Sestavil **Andrej Fékonja**.

„Sveto katoliško vero
in pa besedo materino!“
A. M. Slomšek.

Zgodovina nam pripoveduje, kako sta sv. Ciril in Metod v drugi polovici devetega stoletja med Slovani razširjala in utrjevala krščansko vero in svoje učence učila cerkvenih molitev v slovenskem jeziku ter predlagala na slovenščino sveto pismo in bogoslužne knjige.

To je bilo tedaj vsaj posredno tudi za Slovence prvo bogoslovno učilišče, v katerem se je poleg svete vere glasila beseda materina; v tem vseslavjanskem semenišču so pognale prve klince tudi naše književnosti. Slovenska liturgija, krasna dedščina svetih solunskih bratov, se je razširila od severovzhoda sèm med današnje Slovence na zapadu in zlasti na jugu, kjer se je med njimi živa ohranila vsaj tja v šestnajsti vek in deloma še dalje, kakor nam to pričajo pismena poročila in ostanki glagolskih mašnih knjig. (Glej „Dom in Svet“ XI. 699 sl.)

A ta narodna predpravica, podeljena našim pradedom pred stoletji, je vsled nasprotnih vplivov sčasoma pri nas propala tako, da je izginil med narodom celo spomin na glagolsko pismo in na nekdanjo slovensko službo božjo v cerkvi. Pa tudi v samih bogoslovnih semeniščih so zaspali glasovi narodnega jezika, tako da mladi duhovniki, bodoči učitelji ljudstva, v učiliščih dolgo niso slišali besede onega jezika, v katerem jim je bilo poslovati dan na dan in katerega bi morali vsaj pravilno znati.

Šele v baš minulem veku se je v bogoslovnih semeniščih začel domači slovenski jezik zopet malo pomalo oživljati; in o tem podajem tu na kratko nekaj zgodovinskih črtic.

Dôba spanja.

„Dvoje rodov je v morje večnosti potonilo, kar dogodivščino naše slovenščine pomnim — žalostno dôbo spanja, kar na-

rodnost in materin jezik zadene! Mati je bila edina učiteljica slovenska, in pa cerkev po svojih pridigarjih in katehetih.“ Tako je vzkliknil lavantinski knezoškof A. M. Slomšek, govoreč v mariborski čitalnici l. 1862. (Glej „Drobtinice“ XXI. 94.). A kako so bili ti pridigarji in kateheti tedaj usposobljeni, kako so se slovenski duhovniki pripravljali za svoj poklic v semeniščih?

„Bogoslovna semenišča so bila še jako primitivno urejena“, piše Jos. Benkovič (glej dr. K. Glaser: „Zgod. slov. slovstva“ IV. 246). „Slovenski bogoslovci so se izobraževali največ v Italiji in med Nemci; na Slovenskem so bile le neznatne bogoslovnice, na primer v Gornjem gradu, v Ljubljani in v nekaterih večjih samostanih. Učni jezik v vseh teh zavodih je bil izključno le latinski; docela naravno je torej, da so bogoslovni pisatelji rodom Slovenci pisali svoja učena dela največ v latinskem, nekaj pa tudi v nemškem in italijanskem jeziku. Koncem XVIII. stoletja so bila ustanovljena semenišča kakor drugodi tako tudi med Slovenci za posamezne večje škofije, n. pr. v Ljubljani, v Gorici, v Celovcu. A vendar se niti v XIX. veku bogoslovna književnost nikjer še dolgo ni dvignila iz prvotne neznatnosti. Strogo janzeniško-jožefinski duh, ki je koncem XVIII. in v prvi polovici XIX. stoletja držal katoliško cerkev v okovih, onemogočil je vsak samostojen razvoj in napredek bogoslovnih študij. Profesorji sami, vzgojeni v tem duhu, držali so se poučujoč stare odrvene šablone. Prevladovala je še vedno latinščina in le nekoliko tudi nemščina kot učni jezik.“

A slovenščina? — „V prahu in v mahu zaraščena je slovenščina spala.“ „Da ni v latinskih, ne v bogoslovnih šolah slovenščine slišati bilo, se lahko ume“, pripominja Slomšek ter nadaljuje („Drobt.“ 1853. 119): „Ni bilo knjige, ne slovenskega pisma; duhovniki so slovenski evangelij šele čitati

začeli, kadar so službo nastopili; pravo pisati izmed sto ni eden znal. V celovški duhovnišnici, v semenišču večjidel slovenskih dušnih pastirjev, ni bilo najti slovenskih knjig, razven Gutsmana nemško-slovenski besednik (1777) in pa kratko premišlvanje večnih resnic (1770). Veliko duhovnikov je bilo med Slovence poslanih, kateri še niso slovensko brati znali; cerkvenik jih je v soboto naučil sv. evanĝelij brati, katerega so v nedeljo na leci (pridižnici) ljudem s težavo povedali. Ni bilo dobiti slovenskih pridig; jih pa tudi duhovniki pisali niso. Iz nemških ali latinskih knjig so po vrhu mlatili; in lahko se ve, da je bilo več plev ko pa zrnja, kar govor zadene.“ Tako je bilo torej v krški in lavantinski škofiji.

V graški ali sekovski škofiji, kamor je še do l. 1859. spadalo tudi deset dekanij sedanje lavantske škofije, je bilo pa še slabše. Tam so se, da govorimo z besedami Slomškovi, „Slovenci svoje dni potoževali, da svojih škofov Nemcev ne razumejo, ter želijo višjega pastirja, kojega glas bi umeli“. A „kako težavno je moralo tudi biti učiteljem v šoli in mašnikom v cerkvi govoriti in učiti v slovenskem jeziku, katerega se niso nikdar vadili.“¹⁾ „Še živijo — piše Fr. Kosar v „Drobtinicah“ 1863, str. 170. — starejši duhovniki v teh krajih, kateri z obžalovanjem pripovedujejo, da še niso znali rožnega venca, treh božjih čednostij in drugih navadnih molitvic slovenski moliti, ko so v dušno pastirstvo stopili.“ In Božidar Raić, bivši bogoslovec graški (1846—1850), pripoveduje („Novice“ 1859, 324): „Branilo se je v semenišču slovenski golčati, in v sedmih postavah se nam je bralo, da ne govorimo po našem, izvlasti pri mizi ne ‚propter urbanitatem!‘ Součenci, tudi včasih kdo drugi, so nas slovenski govoreče posmehovali, psovali ... Kdo nas je branil, kdo zago-

¹⁾ Raić l. c. tudi pripoveduje: „Poznam nekega na pol slovenskega duhovnika, ki prišedši iz semenišča na Slovensko je spisaval pridige po nemškem, in prihajal vsak teden v mesto k svoji materi pralji, da mu je poslovenjevala, kar je on nemški spisal. Odtod toliko smešnic v pridigah in oznanilih.“

„Dom in Svet“ 1902, št. 7.

varjal? Smo li imeli našince med kanoniki? Odtod prihaja, da še dandanešnji (1859) imamo duhovnikov, ki namič prav po domače brati ne vedó, ne da bi pridige pravilno spisovali in govoriti znali, kakor se Rešnikovi besedi spodobi.“

V Ljubljani je bil sicer l. 1795. Janez Debevc, beneficiat in katehet v nunskih šolah, začel bogoslovcem razlagati slovnico domačega jezika; ali to hvalevredno početje je po vojni l. 1797. prenehalo. Pod Francozi 1809 do 1815 so Slovenci pač gojili narodni jezik. Valentin Vodnik, učitelj poetike in vodja latinskih, prvih in délovskih šol, je učil in pöpeval slovensko ter z raznimi spisi budil učence in v nemal rojake za domačo književnost; vendar po šolah se znanstveno nikjer ni razlagal slovenski jezik¹⁾. Želeli so si pač tega nauka vsi pravi domoljubi. Kako goreče ga je želel n. pr. slavni Jernej Kopitar, popisuje v svoji „Grammatik der slavischen Sprache“ 1808, kjer tudi pripoveduje, kako hudo nemškutarijo tolikrat brez potrebe kranjski pisatelji in govorniki, ter kaže, kako bi se dalo popraviti in zboljšati slovensko govorjenje in pisanje. Naši kranjski, t. j. slovenski pisatelji, pravi, naj bi bolj pogostoma občevali s kmetom, latinsko pisane knjige slovenili namesto nemških, čitali naj bi slovanska narečja, katera o Nemčiji nič vedeti ne morejo; sestaviti bi bilo treba popoln in zvest slovar ter zasnovati stalno stolico slovenskega jezika v bogoslovnici. To bi bili po Kopitarju prav gotovi pomočki zoper omenjeno zlo.

In tako zlo, tako nemškutarjenje in književno siromaštvo je vladalo tedaj povsod med Slovenci. „Na kmetih ni bilo šol, po trgih in mestih so učili nemščino in latinščino; onedve ste košato za mizoj sedeli, nji sestra — slovenščina — je pa za vrati pozabljena medlela“ (Slomšek). „Pisali so pač duhovniki (veli Benkovič o. c. 273), ki so s svojim trdomhoteli narod v pravovernosti in bogoljubnosti ne le z živo besedo, temveč tudi pismeno voditi in utrjevati.“

¹⁾ Prim. Jos. Marn: Jezičnik l. 1871, str. 3.

Dôba oživljenja.

„V žalostnih temnih časih se je pa tudi mnogotera, če ravno redka zvezda slovenščine prikazala.“ Tako je nadaljeval zopet Slomšek v omenjenem svojem nagovoru. „V Gradcu je l. 1811. vrli Janez Primic utemeljil slovensko stolico in poslavil slovenščino; v Ljubljani so l. 1816. ustanovili slovensko stolico in tudi rajnega Balanta in slavnega Ravnikarja pastirstvo v slovenskem jeziku začeli; v Gorici se je boril za slovenščino Valentin Stanič; v Celovcu smo se bogoslovci l. 1820. slovenščine lotili; oživel je po malem domači duh slovenski, in ljubezen do milega materinega jezika se je povrnila — osebam duhovskega stanu.“

Ozrimo se najprej v „bližnjo Krájino, ki je od nekdanj glava slovenščine bila in je zvonec nosila po svojih slavnih možeh za slovenščino gorečih“.

V ljubljanski škofiji.

V Ljubljani je škof Avguštin Gruber (1816—1824) hotel baje svojim bogoslovcem preskrbeti slovenski pouk. Matevž Ravnikar, semeniški ravnatelj in poznejši tržaški škof, pa je s pripomočjo mecena Sigismunda barona Zoisa in c. kr. dvornega bibliotekarja Jerneja Kopitarja izposloval, da je cesar Franc I. l. 1817. dovolil v Ljubljani

stolico slovenskega jezikoslovja ter je bogoslovce drugega leta obvezal k šolskemu učenju domačega jezika¹⁾. To učiteljsko službo je prvi dobil Franc Metelko, stolni katehet in semeniški podvodja, s 400 gld. letne plače proti temu, da razlaga slovenščino po štiri ure na teden v drugem razredu bogoslovja, kamor so smeli poslušati hoditi tudi učenci iz liceja. Kot učitelj „pokmetške krajšine“, kakor se je nazival tedaj jezik slovenski, je razlagal Metelko redno in posebno marljivo bogoslovcem po Kopitarjevi slovnici najprej nekoliko o svetem Cirilu in Metodu, nekaj o slovenskem slovstvu, potem pa je učil slovnico samo, zlasti na široko o pravopisih, dokler ni sam spisal svoje — v črki moreče, a po duhu oživljajoče — slovnice „Lehrgebäude der slowenischen Sprache“ 1825.

„Sad te naprave — učilištvu slovenskega jezika v Ljubljani“ — pravi J. Marn v Jezičniku IX. 4, 5. — „se ni le na Kranjskem pokazal, ampak tudi pri sosednih Slovencih. Kmalu je prišlo kaj dobro pisanih slovenskih bukev na dan, in duhovni govori na prižnicah so bili prosti gnusne sodrge in v lepši in čistejši slovenščini zglasovani.“

(Konec.)

¹⁾ Gl. Jos. Marn: Jezičnik IX. 1871, str. 4, 5, 7.

„Kje je tista deklica?“ ...

„Kje je tista deklica“,
da prežene meni žalost,
kadar pride v tih večer,
da pokoja trudni duši
ni nikjer, nikjer?

„Kje je tista deklica —“
da otare meni sôlzo,
ki mi tožna spi v očeh,
kadar hodim trudna pota,
v svojih trudnih dneh?

„Kje je tista deklica?“ ...
Vse je tiho ... Le tam v gošči
sove se oglašajo
in po smrti, po grobovih
me odurno vprašajo ...

Ivo Danič

Slovenščina v semeniščih.

Povestne črtice. — Sestavil **Andrej Fékonja**.

(Konec.)

Ravnikarju in Metelku je pomagal v ljubljanskem semenišču pri preosnavljanju bogoslovnih študij profesor dr. Jakob Zupan od l. 1817. do 1833. Poleg teh in za njimi pa so bili Janez Zalokar (1818—1828), Jožef Burger (1828—1836) in Jurij Volc (1836 do 1858) duhovni voditelji ali spirituali, ki so pridobili slovenščini večji ugled in veljavo. Profesor Jožef Poklukar, „bivši c. kr. učenik bogoslovne dévstvine (moralne) in pastirske vednosti“, je predaval tudi duhovno pastirstvo v slovenskem jeziku, in sicer po nekih rokopisnih zvezkih, kakor jih je bil začel sestavljati profesor in ravnatelj Jurij Zupan že pred l. 1848. V istem zmislu in na isti način je nadaljeval profesor Andrej Zamejic od l. 1865., učeč po Poklukarjevem „Duhovnem Pastirstvu“, katero je pa s svojimi lastnimi oblikami in izrazi ostalo v rokopisu. Naposled je profesor Anton Zupančič spisal po naročilu škofa Janeza Kriz. Pogačarja obširno in po vsebini izvrstno „Duhovno Pastirstvo“ v štirih delih, tiskano 1884 do 1885 in v drugi izdaji 1894, ki se rabi sedaj kot učna knjiga; za „Pastirstvom“ je spisal „Pedagogiko“, ki je bila tiskana l. 1888. — Slovensko predava zdaj dr. Krek tudi modroslovje in sociologijo, prelat Flis pa cerkveno umetnost.

„Osebnost vneti narodnjaki in spretni pisatelji pa so tudi na bogoslovce v tem pogledu dobro vplivali.“ Posebno odkar so od l. 1835. dalje v ljubljansko semenišče prihajali bivši dijaki karlovške gimnazije, n. pr. J. Kobè, L. Pintar, A. Žakelj, L. Jeran in drugi, se je dvignila narodna zavest med njimi in domorodno delovanje se je začelo. Bila je dōba „ilirstva“. Stanko Vraz (Děla V. 217) pripoveduje, kako so v Ljubljani l. 1841. njega in sopotnika posetili „tri ljubljanski bogoslovci, koji nas lēpo ilirskim jezikom

pozdrave. Ja sam scēnio, da su oni rodjeni Dalmatinci; nu oni me uvēravaju, da su rodjeni Kranjci. U šemeništu nas okupi sila mladih ljudih, koji svi za ilirštinu dišu i živu te i više manje dobro ilirski govore i pišu.“

Pozneje so se ljubljanski bogoslovci oklenili Bleiweisovih „Novic“ in sploh slovenstva; ljubljansko bogoslovno semenišče je postalo plodovito razsodišče vrlih književnikov, od dōbe prvega javnega učitelja slovenščine pa vse do današnjega dne. Bogoslovec Lavoslav Gorenjec - Podgoričan je na primer s sovrstniki osnoval domači listič „Savo“ pr. 1865; Frančišek Lampe je kot bogoslovec l. 1881. ustanovil v semenišču pisateljski krog „Cirilcev“, kateri je od l. 1891. sem na svetlo dajal „Pomladne glase“ za mladino. Tudi „Almanah“ 1901 so spisali največ ljubljanski bogoslovci, združeni z mariborskimi in goriškimi tovariši; in letos so izdali „Marjetice“. Pri tem pa sodelujejo zelo pridno pri raznih listih v leposlovju in znanosti.

V krški škofiji.

V Celovcu je v združenem semenišču za krško in lavantsko škofijo začel Anton Slomšek še kot bogoslovec l. 1821. na prošnjo semeniškega ravnatelja svojim tovarišem razlagati slovensko slovnico. Sam ves goreč, je živo vnemal ljubezen do domačega jezika v bogoslovcih ter se vadil ž njimi v slovenskem spisovanju in v slovesnem govorjenju. Pozneje je Slomšek kot duhovni voditelj od leta 1829. do 1838. v celovškem semenišču uspešno nadaljeval svoje delovanje za materinski jezik. Po dvakrat na teden je zbiral okolo sebe svoje prostovoljne učence. Vsi slovenski bogoslovci so baje z velikim veseljem sledili njegovim predavanjem; pa tudi nemški so se začeli

baviti s slovenščino. Med prvimi so bili Matija Majar, Andrej Einspieler, J. Rozman, J. Hašnik, J. Virk in več drugih poznejših pisateljev in pesnikov slovenskih. Delovali so tudi na književnem polju. Bogoslovci so slovenili Krištofa Schmida „Pripovedi in pravlice“ za otroke in druge krajše spise; te prevode je Slomšek vse popravil in opilil, mnogo jih tudi zopet predelal ter na svetlo dajal od l. 1832. do 1838. Bogoslovcem so se pridružili tudi svetni gospodje, kakor Matija Ahacel, c. kr. učitelj v višjih šolah, med njimi celo Nemci, posebno uradniki.

Za Slomškom sta bila v celovškem semenišču spirituala Valentin Wiery (od 1838 do 1844) in Mihael Pikel (1844–1848), nekdanja njegova učenca, ki sta pa sedaj poleg ostalih tvarin učila bogoslovce tudi slovenskega jezika. O Wieryju, ki je pozneje postal krški škof, pravi neki njegov bivši učenec: „Z nami je imel veliko potrpljenja; slovenske pridige nam je popravljal in popiloval; in če ravno rojen Nemeč, bil je slovenskega več zmožen, nego mi rojeni Slovenci.“¹⁾ Pod Pikelom je bil bogoslovec tudi Fr. Kosar, kateri je Slomška, ko je došel kot novoposvečeni škof lavantski l. 1846. v Celovec k svojim bogoslovcem, proslavljal svečano v slovenskih pesmih, „da je bila vesela Sava in Slovenja cela.“²⁾ V Celovcu

¹⁾ Gl. „Koledar Družbe svetega Mohora“ 1882, 159.

²⁾ Gl. Monsignore Fran Kosar. Opisal dr. Ivan Križanič, str. 22–24.

je služil kot profesor tedaj do l. 1850. tudi slovenski pisatelj p. Placid Javornik.

Slovenski bogoslovci krške in lavantske škofije so si osnovali knjižno ali čitalno društvo, kateremu je Slomšek podaril mnogo knjig. V „Sloveniji“ 1848, šte. 52. čitamo v dopisu iz Celovca (pisal ga je bogoslovec A. Oliban) o tem: „Tudi v tukajšnji duhovščini slovenski duh veselo veje. Letos so namreč slovenski bogoslovci med seboj v društvo stopili, so si svoje društvene postave naredili; imajo svojo čitalnico, časopise, knjižnico itd.; vsak teden tudi en spisani list med seboj na svetlo dajo, pod imenom ‚Venec‘; in dvakrat v tednu se v slovenskem govorništvu za pridižnico prav marljivo vadijo.“ In 1849, 7 se pohvalijo: „Naše slovensko društvo se vedno množi . . .“

„Dokler so se torej bogoslovci slovenskega Štajarja v Celovcu vzgojevali in je lavantska škofija duhovščini dajala duhovnega očeta ali spirituala“ — pripomenja v „Koledarju Družbe sv. Mohorja za leto 1882.“ Wieryjev življenjepisec — „bila je

„Ti ne pustiš — Mati milosti in ljubezni!“

Krista Růckova v ulogi Majde.

(Divji lovec I. dejanje, str. 23.)

tudi koroškim Slovincem ponujana lepa prilžnost, v materinem jeziku se vaditi, izobraževati in za poznejši poklic pripravljati. To se sedaj pogreša, zato pa tudi slišim pogostoma tožiti mlade slovenske duhovnike, da se jim težko godi v šoli, na pridižnici in v spovednici.“¹⁾

¹⁾ „Vsakdo ve, da so slovenske šole na Koroškem bele vrane in da je slovenskemu jeziku v tej deželi prostorček za durmi odločen . . .“ Isti.

V goriški nadškofiji.

V Gorici v osrednjem semenišču za goriško, tržaško, poreško in kvarnersko-krško škofijo je bil Jožef Stibel učitelj pastirstva in spiritual že okolo l. 1820.; pisal je tudi nekaj slovensko. A kako je on poleg Slomška, Burgerja in drugih kot spiritual „v svojem delokrogu priznal slovenščini večjo veljavo“, kakor trdi Benkovič, o tem nisem mogel nikjer zaslediti nič izvestnega.

Mnogo pa je pozneje vplival v Gorici na ondotne bogoslovce v narodnem oziru Štefan Kociančič, od l. 1846. profesor svetega pisma in jutrovskih jezikov, knjižničar od l. 1851. in naposled ravnatelj duhovnemu semenišču. Sam se je bil v bogoslovju marljivo poprijel slovenščine in ilirščine ter je postal plodovit slovenski pisatelj. Kakor nekdanj Slomšek celovške, prav tako je Kociančič sedaj goriške bogoslovce navajal k spisovanju slovenskih knjig; on jim je popravljaj spise in jih izpopolnjeval ter skrbel, da so prišli na svetlo. „Novice“ 1861, str. 395. pravijo o tem v dopisu iz Gorice to-le: „Bogoslovci našega semenišča so od več let sèm, odkar se je naš mali narod iz trdnega sna zbudil, že marsikaj na literarnem polju našem pripomogli. ‚Stari Urban‘, ‚Povestnica goriške nadškofije‘, deloma ‚Djanje svetnikov‘ in ‚Gofine‘ itd. so živa priča njihove nekdanje vse hvale vredne marljivosti (1852—1854). Ali tudi sedanji nečejo svojim poprejšnjim sobratom zaostati. Kakor za gotovo zvemo, ravno sedaj v prostih urah pridno spisujejo za nas važno knjižico: ‚Povestnico goriške grofije.‘ Za vse to imamo se srčno zahvaliti našemu vč. g. Stepanu Kociančiču, visokoučenemu profesorju v semenišču, ki vse to vodi in urejuje, medtem, ko tudi sam marsikatero lepo delo na dan spravi.“

V najnovejšem času je v goriškem semenišču bogoslovec Anton Mahnič, poznejši ondotni profesor in sedanji biskup na Krku, „nagovarjal tovariše, naj bi se združili na literarno delo, naj bi se shajali in vadili v govoru in v pismu“, kakor nam pripoveduje

dr. Jos. Pavlica („Dom in Svet“ XI, 184): „Nekateri so se res poprijeli dela, a kmalu zopet popustili. On pa (namreč Mahnič) je še nadalje uril pero in v mislih snoval načrte za bodočnost...“

V sekovski škofiji.

V Gradcu je najpreje slušatelj pravoslovja Janez Primic začel (kakor čitamo v „Kresu“ III, 608) že l. 1810. v zasebnem društvu petnajstim bogoslovcem na teden po trikrat razlagati Kopitarjevo slovensko slovnico in z njimi prevajati evangelije za nedelje in praznike.

V semenišču samem pa so bogoslovci J. Muršec, J. Matjašič, J. Klajžar i. dr. okrog l. 1830. osnovali slovensko knjižnico, podarivši knjige pa tudi novce v ta namen. Pozneje je Davorin Trstenjak med tovarišbogoslovci osnoval neko knjižno društvo in se vadil z njimi tudi v slovenskih pridigah (pr. 1844¹⁾).

V burnih časih, zlasti l. 1848., so imeli v Gradcu slovenski bogoslovci „precej svobode ter so se jako živo zanimali za vsa važnejša javna vprašanja. Zlasti pa se je v njih zbudil duh slovenski in slovanski in ponos na ime slovensko. Duša vsemu gibanju je bil Razlag, poznejši odvetnik itd. V prostih urah so se vadili v svoji materinščini in učili se razen té še srbohrvatskega, zatem pa tudi ostalih slovanskih jezikov ter čitali in si tolmačili ‚Novice‘ pa i druge slovanske novine in knjige.“ Tako je pripovedoval sodobnik Božidar Raič po poročilu dr. K. Glaserja v „Letopisu Slov. Matice“ 1888, str. 3. in 4.

A Raič sam nam v „Novicah“ 1859, str. 324. piše o razmerah v graškem bogoslovnem semenišču: „Šele leta 1849. so si bogoslovci sami sprosil urico vsak teden, da se vadijo v slovenščini. V semenišču so se drugi večkrat jim norca delali, oponašaje, da se jim možgani vrtijo, ko so se brez vodnika in učnika trudili, da bi nekda svetemu znanju zadovoljili in narodu koristili.“

¹⁾ „Letopis Slov. Matice“ 1880, 240; „Ljubljanski Zvon“ X, 170.

Na vseučilišču sta pač profesorja dr. Matija Robič in za njim dr. Jožef Tosi predavala v slovenskem jeziku, „vajo v slovenskih pobožnih govorih“ in „vajo v razlaganju krščanskega nauka“; oni l. 1850. do 1853. in ta l. 1853. do 1856., kakor izvemo iz „Ljublj. Zvona“ III. 538. No, zatem so pa tudi ta predavanja nehala in se niso več obnovila.

V lavantski škofiji.

V št. Andražu, v stari stolici lavantske škofije, je ustanovil A. M. Slomšek l. 1850. poseben zavod za bogoslovce četrtoletnike.

V tem semenišču je tedaj škof Slomšek sam učil cerkveno govornišvo v slovenskem jeziku, ter zato spisal „Vaje cerkvene zgovornosti“, in jih pozneje tudi objavil. „Vadil je z vso navdušenostjo bogoslovce v slovenskem izrazu, gladil njihov govor in jih v nemal za dušno pastirstvo“, piše dr. Ant. Medved v življenjepisu stran 69. „Še celó v slovenski slovnici jih je poučeval. Kjer je le mogel, vzpodbujal jih je za pravo in pošteno narodno oduševljenje. Berilo pri mizi in v cerkvi je bilo slovensko. Bogoslovci so vsako nedeljo imeli za škofove služnike slovensko pridigo in krščanski nauk, in on sam jih je vedno zvesto poslušal.“ Semeniški ravnatelj Jožef Rozman pa je četrtoletnikom predaval slovensko katehetiko; po teh predavanjih je tudi spisal „Katehetiko“ l. 1855. kot učno knjigo.

V Mariboru naposled je škof Anton Martin Slomšek utemeljil bogoslovno semenišče, ko je združil skoro vse nekdanje sekovske Slovence z lavantsko škofijo ter semkaj prestavil tudi škofovski sedež l. 1859.

Slomšek je sedaj tudi v mariborskem semenišču uvel za več predmetov slovenski učni jezik. Iz Kosarjeve knjige: „A. M. Slomšek“ 1863. izvemo, da so predavali v slovenskem jeziku lavantskim bogoslovcem v prvem letu razlago sv. pisma stare zaveze in hebrejščino, v drugem letu razlago svetega pisma nove zaveze, v četrtem letu pa-

storalo, katehetiko in liturgiko ter cerkveno govornišvo. Profesor in kanonik dr. Lovro Vogrin je sestavil „Pastirstvo“, to je učni navod za duhovno pastirstvo; knjiga je ostala sicer v rokopisu, vendar pa je dobro služila učiteljem in učencem. In spiritual Franc Kosar je na prošnjo bogoslovcev in z dovoljenjem škofijstva od l. 1862. govoril slovensko vsakdanja premišljevanja. — No, pozneje je bila slovenska samo še „pastirna“ s katehetiko, pa govornišvo¹⁾.

Bogoslovci mariborski so tudi osnovali domače pisateljsko društvo ter spisovali listič „Lipico“ za knjižne vaje. Prestavili so svoj čas tudi Tomaža Kempčana „Hojo za Kristom“, ki jo je spiritual F. J. Bohinc izdal l. 1872.; poslovenili so zatem še o. Brunona Vercruyssa „Premišljevanja o življenju našega Gospoda Jezusa Kristusa“ 1896, 1897.

* * *

Dostavek uredništva. Znano nam je živahno navdušenje za slovstveno delovanje, katero gorí v naših mladih bogoslovcih, in zato se pač ne bojimo, da ne bi tudi v bodoče dobivali iz bogoslovnice vrlega književnega naraščaja. Pri pouku se mora jemati ozir na dvojno nalogo, katero ima semenišče: Na znanstveno, akademično izobrazbo, katera se pač ne bo dala nikoli ločiti od latinščine, ki bo vedno ostala bogoslovni znanstveni jezik, in na praktično usposobljenje duhovnika za uspešno delovanje med ljudstvom. Za poslednje je pouk v materinščini nujno potreben, ker je del k duhovskemu poklicu potrebne izobrazbe. Saj pisateljevanje je danes apostolsko delo, potrebno ravno tako, kakor ustno propovedovanje.

¹⁾ Po nagovarjanju župnika Božidarja Raića ter vsled sklepa škofijske sinode l. 1883. je odredil škof J. M. Stepischnegg staroslovensščino za bogoslovce 3. in 4. leta kot neobvezni predmet; a profesor, kateremu so pouk namenili, se je branil učiti ta predmet kot prostovoljen. („Letopis Matice Slovenske“ 1888, 37.)